

A dokumentumfilm története (+elmélete)

A tantárgy célja:

A tantárgy a dokumentumfilm alapvető elméleti kérdéseit járja körbe és történetének legfontosabb fejezeteit, legjelentősebb alkotóinak életművét mutatja be. A szemináriumokon egy-egy alkotói életmű és dokumentumfilm-elméleti probléma részletes tárgyalására nyílik lehetőség a témához kapcsolódó filmek elemzésén keresztül.

Az előadások tematikája:

Mi a dokumentumfilm? A dokumentumfilm különböző definíciói.

A kép és valóság viszonyának elméleti/etikai vetületei.

A dokumentumfilm típusai.

A dokumentumfilmkészítés Flahertytől a költői dokumentumfilmig.

A cinema direct és a cinema vérité.

Az etnográfiai/antropológiai dokumentumfilm.

A reflexív dokumentumfilm.

+ egy alkalommal meghívott előadó/rendező tart előadást

Olvasmányok a vizsgára:

- Bill Nichols: A dokumentumfilm típusai. *Metropolis* 2009. 4. 20–41.
- Michael Renov: A dokumentumfilm poétikájának megelőlegezése. *Metropolis* 2009. 4. 42–65.
- Colin Young: A megfigyelő film. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus.* Budapest, Palántír, 47-61.
- David Macdougall: A megfigyelő filmen túl. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus.* Budapest, Palántír, 61-75.
- Könczei Csilla: *Reflexivitás a dokumentumfilmben.*
<http://www.filmtett.ro/cikk/2497/reflexivitas-a-dokumentumfilmben>
- Eliott Weinberger: *A kamera törzs (fénymásolat)*
- Clifford Geertz: „A benszülöttek szemszögéből”: az antropológiai megértés természetéről. In: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások.* Budapest, Osiris, 2001. 227-245.
- Clifford Geertz: Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez. In: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások.* Budapest, Osiris, 2001. 194–226.
- Grindon, Leger: A dokumentumfilmes interjú poétikája. *Metropolis* (2009) no. 4. 66-80.
- Kapás Zsolt Zsombor: Mockumentary, a dokumentarista jelhasználat reflexiója *Apertúra* (2011 őszi) <http://apertura.hu/2011/osz/kapas>
- Stóhr Lóránt: Feltépett sebek. Önreflexivitás a kollektív traumák dokumentumfilmes feldolgozásában. *Médiakutató* (2011 őszi) http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_03_osz/07_feltepett_sebek
- ~~Stóhr Lóránt: Hit nélkül élni. Errol Morris. *Filmvilág* (2013) no. 1.~~
- Dumitru Budrală: *Momente din istoria filmului antropologic.* Sibiu, 2005. 59-118.
- ~~Zalán Vince: *Fejezetek a dokumentumfilm történetéből.* Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1983.~~

A tantárgyból a jegyet a következő feladatok elvégzésével lehet megszerezni:

- szemináriumtartás (prezentáció+min. 1 oldal jegyzet) 30%
- dolgozat (4-5 oldalnyi filmelemzés egy filmlistából választandó filmről, amiben használni kell Clifford Geertz fentebb említett tanulmányait) 30%
- írásbeli vizsga a szesszióban 40%

Jelenléttel kapcsolatos elvárások: max. 4 hiányzás elfogadott. Aki ennél többet hiányzik nem jelentkezhet vizsgára.

Az órák heti lebontásában:

1. - febr. 9. Bevezetés. A tantárggyal kapcsolatos feladatok megbeszélése.

Vetítés: R. J. Flaherty: *Nanuk, az eszkimó* (1922)

2. febr. 16. **Kép és valóság, dokumentumfelvétel versus dokumentumfilm. Nézőpontok a dokumentumfilmben.** Filmelemzés – *Cannibal Tours*.

3. Február 23. előadás. A dokumentumfilm típusai.

4. - Március 1. szeminárium:

A klasszikus megfigyelő film: R. J. Flaherty: *Nanuk, az eszkimó* (1922) – John Marshall: *A vadászok* (1957)

Szövegek:

Deane Williams: *Robert Flaherty*.

<http://sensesofcinema.com/2002/great-directors/flaherty/>

Christopher Robert: *Robert and Frances Flaherty: a Documentary Life 1883–1922*. McGill-Queen's University Press, 2005.

Ruby, Jay: Antropológiai filmkészítés. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus*. Budapest, Palantír, 2004: 75-83.

Weinberger, Eliot: *A kamera törzs* (fénymásolat)

Rothman, William: The Filmmaker as a Hunter. In: B. K. Grant – J. Sloniowski (szerk.): *Documenting The Documentary. Close readings of documentary film and video*. Wayne State Univ. Press, 1998. 23-40.

Jay Ruby (ed.): *The Cinema of John Marshall*. Routledge, 2012. 35-37.

<https://books.google.ro/books?id=nQgSBAAAQBAJ&pg=PA36&lpg=PA36&dq=john+marshall+the+hunters&source=bl&ots=m0Su2yE9FA&sig=8Po0V5ZpuqYhuIVsuWoTVgWvvo&hl=hu&sa=X&ei=LQ7hVIqrF4W3OMKQgegE&ved=0CC0Q6AEwA#v=onepage&q=john%20marshall%20the%20hunters&f=false>

Budrală, Dumitru: *Momente din istoria filmului antropologic*. Sibiu, 2005. 72-108.

Zalán Vince: Fejezetek a dokumentumfilm történetéből. Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1983. 128–174.

5. - Március 8. előadás

6. - Március 15. Hivatalos ünnepnap az egyetemen.

7. - Március 22. szeminárium:

A cinema direct: D. A. Pennebaker: *Don't Look Back* (1967) és Frederick Wiseman:

Titicut Follies (1967) vagy *High School* (1968)

Szövegek:

Zalán Vince: *Fejezetek a dokumentumfilm történetéből*. Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1983. 286-326.

Colin Young: A megfigyelő film. In: Füredi Zoltán (szerk.): *A valóság filmjei. Tanulmányok az antropológiai filmről és filmkatalógus.* Budapest, Palántír, 47-61.

Dave Saunders: *Direct Cinema: Observational Documentary and the Politics of the Sixties.* Wallflower Press. 2007. A Frederick Wiseman-ről szóló rész. 145–169.

D. A. Pennebaker and Chris Hegedüs. In: *Documentary Filmmakers Speak.* 41–69. ebook.

Carolyn Anderson – Thomas Benson: Direct Cinema and the Myth of Informed Consent: the Case of *Titicut Follies*. In: Grass-Katz-Ruby (eds.) *Image Ethics. The Moral Rights of Subjects in Photographs, Film and Television.* Oxford University Press, 1988. 58–86. (pdf.)

A *High School*-ról egy bejegyzés: <http://www.pbs.org/pov/highschool/commentary.php>

Titicut Follies http://pov.imv.au.dk/Issue_22/section_1/artc6A.html

7. - Április 5. előadás

8. - Április 12. szeminárium:

A cinema vérité és az etnofikció: Jean Rouch: *Én, a néger* (1958) és *Az emberi piramis* (1961), Edgar Morin–Jean Rouch: *Egy nyár krónikája* (1961)

Szövegek:

Kovács András Bálint: Az etnográfus filmrendező. Jean Rouch. *Filmvilág* (1985) no. 7. 38–43.

Loizos, Peter: Challenging Documentation-realism: Three Early Experiments by Jean Rouch. In: *Innovation in Ethnographic Film. From Innocence to Self-Consciousness,* Manchester University Press, 1993, 45-66.

Báron György: *A valóság meséje: Jean Rouch.* Filmvilág. 2007. 7.

Budrală, Dumitru: *Momente din istoria filmului antropologic.* Sibiu, 2005. 59-71.

Grant–Sloniowski: The Dialogic Imagination Of Jean Rouch. In: B. K. Grant – J. Sloniowski (szerk.): *Documenting The Documentary. Close readings of documentary film and video.* Wayne State Univ. Press, 1998. 188-203.

Zalán Vince: *Fejezetek a dokumentumfilm történetéből.* Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1983.

9. - április 19. előadás

10. - Április 26. szeminárium:

Új dokumentumfilmes technikák a posztmodernitásban. Dokfilmes paradigmaváltás az 1980-as évek végén. Errol Morris: *The Thin Blue Line* (1987) és Michael Moore: *Roger and Me* (1989)

Ajánlott még: *Bowling for Columbine* (2002) – Florin Iepan: *Decreștii* (2005)

Ajánlott szövegek:

Stóhr Lóránt: Hit nélkül élni. *Filmvilág* 2013. január.

http://www.filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=11239

Linda Williams: Mirrors Without Memories. Truth, History and *The Thin Blue Line*. In: B. K. Grant – J. Sloniowski (szerk.): *Documenting The Documentary. Close readings of documentary film and video.* Wayne State Univ. Press, 1998. 379 – 396.

Magyarul itt: <http://uj.apertura.hu/2014/tavasz/williams-emlekek-nelkuli-tukrok-igazsag-tortenelem-es-az-uj-dokumentumfilm/>

Errol Morris Interview: <http://sensesofcinema.com/2001/feature-articles/morris/>

Leger Grindon: A dokumentumfilmes interjú poétikája. *Metropolis* 2009. 04. 66-80.

Matthew Bernstein: Documentaphobia and mixed modes. Michael Moore's *Roger & Me*. In: B. K. Grant – J. Sloniowski (szerk.): *Documenting The Documentary. Close readings of documentary film and video.* Wayne State Univ. Press, 1998. 397–415.

Kapás Zsolt Zsombor: *Elfogult objektivitás? Dokumentaritás és propaganda Michael Moore filmjeiben* <http://uj.apertura.hu/2014/tavasz/kapas-elfogult-objektivitas-dokumentaritas-es-propaganda-michael-moore-filmjeiben/>

Interjúk Florin Iepan rendezővel:

„Decreteii” e un film despre generația mea. <http://aarc.ro/articol/3672>

Nem mesélhetsz el csak számodra fontos történetet

<http://www.filmtejt.ro/cikk/86/interju-florin-iepan-dokumentumfilm-rendezovel>

Murai András: Meggyőzés és vizuális élvezet

http://www.mediakutato.hu/cikk/2010_02_nyar/05_antikapitalista_antiglobalista/

11. - Május 3. előadás

12. - Május 10. Szeminárium:

Új dokumentumfilmes technikák a posztmodernitásban. Az egyes szám első személyű dokumentumfilm: Kincses Réka: *Balkán bajnok* (2006) Jonathan Caouette: *Tarnation* (2003)

Ajánlott: Alan Berliner: *Nobody's Business* (1996)

Szövegek:

Stóhr Lóránt: Feltépett sebek. Önreflexivitás a kollektív traumák dokumentumfilmes feldolgozásában. *Médiakutató* (2011 őszi)

http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_03_07_feltepett_sebek

Alisa Lebow (ed. by): *The Cinema of Me : the self and subjectivity in first person documentary*. 2012

Laura Rascaroli: Working at Home: *Tarnation*, Amateur Authorship, and Self-Inscription in the Digital Age. In: *Amateur Filmmaking: The Home Movie, the Archive, the Web*. Bloomsbury, 2014. 229-242.

Scott MacDonald: *Avant-doc: Intersections of Documentary and Avant-garde Cinema*. Oxford University Press, 2015. Interjú Jonathan Caouette-tel.

Michael Renov lecture: http://alanberliner.com/first_cousin.php?pag_id=23

Paul Ward: *Documentary. The Margins of Reality*. Wallflower Press, 2005.

13. - Május 17. Szeminárium:

Új dokumentumfilmes technikák a posztmodernitásban. Az áldokumentumfilm: Siklósi Szilveszter: *Az igazi Maó* (1994), Sarah Polley: *Stories We Tell* (2012)

Ajánlott: Zak Penn: *Incident at Loch Ness* (2004); Woody Allen: *Take the Money and Run* (1969)

Szövegek:

Kapás Zsolt Zsombor: Mockumentary, a dokumentarista jelhasználat reflexiója *Apertúra* (2011 őszi) <http://apertura.hu/2011/osz/kapas>

Tóth Péter Pál: A képmutatás kora. Dokumentumfilm és kreativitás. *Filmvilág* (2010) no. 7. 7–10.

Juhász, Alexandra – Lerner, Jesse (eds.): *F Is for Phony: Fake Documentary and Truth's Undoing*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 2006.

Jaimie Baron: *The Archive Effect: Found Footage and the Audiovisual Experience of History*. Routledge, 2014.

Leah Anderst: Memory's Chorus: *Stories We Tell* and Sarah Polley's Theory of Autobiography.

<http://sensesofcinema.com/2013/feature-articles/memorys-chorus-stories-we-tell-and-sarah-polleys-theory-of-autobiography/>

Stories We Tell Analysis: Sarah Polley's Documentary. <http://filmslie.com/stories-we-tell-review-sarah-polleys-documentary/>

Doherty, Thomas: The Sincerest Form of Flattery: A Brief History of the Mockumentary. *Cineaste* 28 (2003) no. 4. 22–24.

Docufictions: essays on the intersection of documentary and fictional filmmaking / ed. by Gary D. Rhodes, John Parris Springer, 2006.

Kötelező filmek (nem lesz külön filmteszt, hanem az írásbeli részeként lesznek a filmekből kérdések):

John Flaherty: *Nanuk, az eszkimó* (1922)

Joris Ivens: *Az eső* (1929) *A híd* (1928)

~~John Grierson: *Drifters* (1929)~~

Jean Rouch: ~~*Az ember piramis* (1961)~~ *ÉS Én, a néger* (1958)

Jean Rouch–Edgar Morin: *Egy nyár krónikája* (1961)

D. A. Pennebaker: *Don't Look Back* (1967)

~~David & Albert Maysles: *Grey Gardens* (1975)~~

Ross McElwee: *Sherman's March* (1986)

Errol Morris: *The Thin Blue Line* (1987)

Dennis O'Rourke: *Cannibal Tours* (1988)

Michael Moore: *Roger and Me* (1989)

Andrei Ujică: *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu* (2010)

David & Albert Maysles: *Gimme Shelter* (1970)

Frederick Wiseman: *High School* (1968)

Kincses Réka: *Balkán bajnok* (2006)

Siklósi Szilveszter: *Az igazi Maó* (1994)

~~Jonathan Caouette: *Tarnation* (2003)~~

~~Plájás Hedikó: *Swamp Dialogues* (2015)~~

Sarah Polley: *Stories We Tell* (2012)

Ajánlott filmek:

Woody Allen: *Take the Money and Run* (1969)

Almási Tamás: *Sejtjeink* (2001)

Lucien Castaing-Taylor: *Leviathan* (2012)

Forgács Péter: *Privát Magyarország* (1988-1997) – 1. rész Bartos család

Andrew Jarecki: *Capturing the Friedmans* (2003)

Jennie Livingston: *Paris is Burning* (1990)

David Macdougall: *Turkana Conversations* vagy *Doon School*

John Marshall: *Vadászok* (1957)

Zak Penn: *Incident at Loch Ness* (2004)

Leni Riefenstahl: *Az akarat diadala* (1934)

Marlon Riggs: *Tongues Untied* (1989)